

STAREA DE SPIRIT DIN LICEUL MIHAIL KOGĂLNICEANU ÎN ANII CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Nicolae Ionescu

Résumé:

Durant la deuxième guerre mondiale, le lycée «Mihail Kogalniceanu» était l'institution d'enseignement de référence à Vaslui. Notre article décrit d'une manière détaillée le dramatisme caractérisant l'état d'esprit dans laquelle se trouvait le monde de l'enseignement à cette époque. En effet, la grande conflagration mondiale avait modifié la vie quotidienne et l'enseignement à Vaslui étant donné les pertes territoriales, les refuges et les évacuations dans les régions affectées par la guerre.

Dans le but de gratifier et d'illustrer la croyance, l'offrande envers le pays de ceux qui ont prouvé un grand héroïsme sur le champ de bataille, le Ministère de l'Education Nationale de l'époque a eu l'initiative de créer un album avec les photos appartenant à ces héros, ceci permettant leur inscription éternelle dans Le Grand Livre du Peuple Roumain. Entre ces héros de la deuxième guerre mondiale, nous retrouvons le professeur Ion Garabedeanu du lycée «Mihail Kogalniceanu». Afin d'honorer son sacrifice, la bibliothèque actuelle du lycée porte son nom. Beaucoup d'autres exemples comme celui-ci sont mentionnés à chaque pas dans cet article qui invite le lecteur à un voyage dans une époque cruellement touchée par les conséquences de la guerre.

Évidemment les investigations réalisées jusqu'à présent autour le thème de l'héroïsme du monde de l'enseignement à Vaslui ne sont pas encore exhaustives. Elles appellent à des recherches ultérieures plus approfondies. Dans ce sens, l'article que nous proposons se veut l'être une base essentielle et utile pour notre démarche.

În anii 1938-1940, contextul extern era favorabil politicii autoritare a regelui Carol al II-lea de unire a forțelor sociale în jurul tronului și de educare a elevilor în spiritul devotamentului „față de Dumnezeu, Țară și Rege”, proslăvindu-se cultul monarhului. Dintre instituțiile culturale ale urbei, fără îndoială, Liceul „Mihail Kogălniceanu” era cea mai importantă, fiind o școală de reper în zonă și nu numai. Documentele de arhivă menționează că, pe data de 8 martie 1938, membrii Corpului Didactic și Personalul Administrativ de la Liceul „Mihail Kogălniceanu” au depus jurământul de credință pentru noua Constituție carlistă.

În urma asasinării primului ministru, Armand Călinescu – printr-un ordin al ministrului Educației Naționale, semnat de cunoscutul profesor Petre Andrei – cursurile liceului au fost suspendate în zilele de 22 și 23 septembrie 1939, iar pe 24 septembrie s-a oficiat un serviciu religios. Cu acest prilej, directorul școlii, C. Capră arăta pe scurt viața și meritele marelui dispărut, îndemnând tineretul și corpul didactic la muncă disciplinată și solidară în serviciul „Patriei și al Tronului”

De asemenea, manifestările omagiale, dedicate unor mari momente din istoria națională, iau amploare, iar Primăria orașului Vaslui inițiază în 1939 construirea unei statui ecvestre a voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt. Această instituție a imprimat și o broșură a lt. col. V. Popovici, în care se descria bătălia de la Vaslui.

Concomitent *Străjerii Liceului Mihail Kogălniceanu* erau organizați în *cuiburi* și *stoluri*, iar șefii de cuib erau aleși dintre elevii cei mai buni ai stolului. Ei strângeau colecte pentru cei concentrați și copiii săraci. În rândul străjerilor se dezvoltă nobilele sentimente ale Caramaderiei relevat și într-un roman strejăresc – „*Camarazii*”¹

Cu prilejul aniversării a peste douăzeci de ani de la unirea Ardealului la Regatul Român a avut loc un TEDEUM, la catedrala Sf. Ioan din oraș la care participă și elevii școlii noastre. Totodată, profesorii acestei instituții au subscris în ziua de 12 decembrie 1939 pentru bonurile de înzestrare a armatei.

Correspondența Liceului cu Ministerul Educației Naționale se intensifică și apare o nouă Lege a învățământului în 1939, prin care s-a modificat din nou structura liceului teoretic. Elevii care absolveau clasa a VII-a primeau „certificat de absolvire” a liceului. Clasa a VIII-a era obligatorie numai pentru elevii care doreau să continue prin studii superioare școli de grad universitar sau militare de ofițeri activi. Clasa a VIII-a devenea astfel „clasa de bacalaureat „care avea două secții: *literară și științifică*, organizată fiecare pe baza de strictă specializare. La această clasă a VIII-a aveau dreptul să predea numai profesorii agregați care se recrutau pe bază de examen – din rândul profesorilor titulari care primeau un spor de salariu de 15 % și ieșeau la pensie la 62 de ani, fiind asimilați cu cadrele didactice universitare. Dintre ei se recrutau directorii de școli, organele de îndrumare și control ale învățământului”²

Această lege din 1939 a suprimat complet examenele de sfârșit de an școlar. Profesorii erau obligați să termine materia de predat până la 1 mai, urmând ca această lună a florilor să servească pentru repetarea sintetică a materiei și pentru examinarea fiecărui elev de mai multe ori. Lucrările scrise (tezele) s-au înlocuit în trimestrul al III-lea cu o teză generală și sintetică asupra întregii materii din cursul anului. La calcularea mediei anuale, nota acestei teze avea valoare de medie de sine stătătoare³

Pentru decongestionarea programei de învățământ, la cursul inferior al liceului nu se mai predă decât limba franceză, iar la cursul superior limba italiană, germană sau engleză. La cursul inferior s-a introdus lucrul manual, iar la cel superior stenodactilografia. Bifurcarea liceului începea din clasa a VI-a. În fiecare ținut, potrivit legii, s-a înființat câte un „*liceu model*” cu scopul de „selectare a elementelor destoinice”, licee la care nu erau declarați promovați decât elevii care aveau cel puțin media 6 la fiecare obiect de învățământ, motiv pentru care nu existau corigenți, ci numai promovați sau repetenți⁴

Totodată, Legea pentru organizarea și funcționarea învățământului primar și normal din 27 martie 1939 stipula posibilitatea colaborării Ministerului Educației Naționale cu Serviciul Social în scopul înființării unor cursuri speciale destinate absolvenților școlilor primare, pentru dezvoltarea spiritului practic-gospodăresc, industrial, comercial. La începutul anului 1940, astfel de cursuri se desfășurau în 340 de școli din cuprinsul județelor Tutova, Fălciu și Vaslui. Tot în sprijinul pregătirii

¹ „Jur a fi credincios Regelui și intereselor Țării Mele, de a apăra întru totul Constituția și Legile Țării, de a executa cu onoare și conștiință funcțiile ce îmi sunt încredințate și de a nu face nimic de a periclită ordinea în stat” Așa să-mi ajute Dumnezeu!” (Fondul I. S. J. Vaslui, Dos. 309, f. 16).

² Ibidem, f. 541.

³ I. Agrigoroaiei, Gh. Iacob, *Politica și cultura în anii interbelici*, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, 2005, p.39-50.

⁴ Ibidem. La 14 august 1938 se făcuse o nouă împărțire administrativă a țării, în 10 ținuturi conduse de către un rezident regal.

practice a elevilor, în același an, își începeau activitatea peste 40 de ateliere, atât la sate, cât și în centrele de județ. Urma să se înființeze ateliere în toate comunele profilate pe practica agricolă, pomicultură și viticultură, conduse de ingineri agronomi. În orașe, atelierelor aveau profiluri cât mai diverse: fierărie, dogărie, croitorie, tâmplărie, rotărie etc.⁵

În preajma și la începutul celui de-al doilea război mondial, învățământul românesc a cunoscut o serie de frământări determinate nu numai de factorii externi, ci și de cei interni, de modificările intervenite în viața politică a României, iar educația dobânda tot mai mult tenta epocii ce prefigura dictatura, fascismul și războiul. În martie 1938, ca urmare a unui ordin al Ministerului Educației Naționale, membrii personalului didactic și administrativ al școlilor au dat declarații în legătură cu *apartenența sau nu* la mișcarea legionară.

Din fondul documentar aflat la Arhivele Naționale, filiala Vaslui, din presa vremii, atât cât s-a păstrat – din *Anuarele* publicate etc., rezultă că în perioada interbelică (ca și până atunci), Liceul „Mihail Kogălniceanu” a fost ferit în mare măsură de patimile vieții politice, profesorii și elevii punând pe primul plan activitatea didactică. Aparținerea unor profesori la un partid sau orientare politică nu s-a resimțit asupra procesului de învățământ, a climatului din prestigioasa instituție. Regimul carlist, instaurat la 10 februarie 1938, a desființat partidele și organizațiile politice prin decretul regal numărul 870, publicat în „Monitorul Oficial” din 17 februarie 1938 și. cele mai multe din cadrele școlii vor fi nevoite să se înregistreze în partidul unic al „Frontului Renașterii Naționale”, iar în iunie 1940 la Partidul Națiunii⁶

Prin adresele Ministerului Educației Naționale cu numărul 27794 și 32473/1940 se cerea școlilor ca pe viitor să raporteze fără amânare, orice incident sau fapte mai importante întâmplate în școală sau în viața publică, subliniindu-se și faptul că sarcina supravegherii elevilor să fie îndeplinită de toți profesorii, indiferent „dacă sunt sau nu diriginți”⁷

O altă adresă a Ministerului Educației Naționale cu numărul 32226/1940, a Direcției Învățământului Secundar, anunța că trimestrul II se va încheia la 1 martie și la 31 mai vor înceta cursurile pentru anul școlar 1939/1940. În perioada 1-8 iunie vor fi activități străjerești, iar începând cu 10 iunie vor continua tezele generale și sintetice și se vor completa „situațiile școlare pentru elevii slabi în ultimul trimestru”⁸

Izbucnirea celui de-al doilea război mondial și apoi participarea la operațiile militare, au creat o serie de greutăți, ca urmare a concentrărilor și mobilizării unor cadre didactice. Încă din 23 septembrie 1939, Ministerul Educației Naționale a hotărât „că fiecare profesor secundar este obligat să predea de la 15 la 30 ore săptămânal pentru a asigura buna funcționare a întregului sistem de învățământ, care altfel nu poate funcționa din cauza concentrărilor” Din mai multe situații, rezulta că unii profesori au fost concentrați și chiar au luptat pe front, iar alții au fost mobilizați în zona interioară sau pe loc.

⁵ M. Ciobanu, *Pagini de istorie a Inspectoratului Școlar Vaslui*, Editura Thalia, Vaslui, 2003, p.20.

⁶ D.J.A.N. Vaslui, Fondul Liceului Mihail Kogălniceanu, dosarul 1/1940 „Înțelegând imperativele ceasului de față „salvarea Țării și Neamului”, profesorii secundari din Vaslui aderă trup și suflet la noul Partid al Națiunii, p. 172.

⁷ Ibidem, f. 54.

⁸ Ibidem, ff. 63-65.

Menționăm și faptul că Liceul „Mihail Kogălniceanu” avea 17 cadre didactice la 6 iulie 1940 din care: 15 ortodocși și 2 de religie mozaică, iar personalul administrativ cuprindea 3 membri: 1 secretar (N. Pruteanu), 1 supraveghetor T. Banu (supraveghetor ordine) și un pedagog (Gh. Arhire), director fiind profesorul C. Capră⁹

După cum se știe, în anii 1940-1941 au intervenit schimbări în viața politică a țării, au avut loc aspre confruntări, care au influențat și activitatea instituțiilor școlare. Dincolo de aceste frământări, școala continua să mențină linia sa tradițională, o viață culturală ilustrată și de serbările ce prilejuiau adevărate momente de delectare culturală, precum și de festivitățile organizate la începutul și sfârșitul anului școlar sau de sfintele sărbători ale Crăciunului și Paștelui. Aceste serbări au devenit treptat o atracție pentru populația orașului.

Răpirile teritoriale din vara tragică a anului 1940 au avut grave consecințe asupra societății românești, inclusiv asupra învățământului. Liceul Mihail Kogălniceanu în împrejurări grele a acordat găzduire și alte ajutoare unui număr însemnat de elevi refugiați din ale teritorii.

Școala noastră venea în întâmpinarea unei adrese a Ministerului Educației Naționale cu numărul 107.102 din 5 iulie 1940 în care se arăta „În aceste zile de încercare și durere, când din teritoriul național au fost smulse provincii de care ne unesc atâtea legături vîi și de neuitat, Ministerul Educației Naționale hotărăște ca la deschiderea cursurilor școlare, în toate instituțiile de învățămînt ale statului – să se arate *caracterul românesc al provinciilor răpite...* Expunerea va fi sobră și demnă, evitându-se orice exagerări nepotrivite. Ca amintirea să rămână adînc imprimată în sufletul tineretului, *Ministerul recomandă ca în fiecare școală și localitate să se dezvelească o placă comemorativă, un altar simbolic și crearea unei burse pentru un elev de origine basarabeană sau bucovineană. Dorința Ministerului Educației Naționale este, ca prin grija stăruitoare a slujitorilor școlii în fiecare comună rurală sau urbană, fiecare școală să adopte moral și să susțină efectiv un fiu din Basarabia sau Bucovina, așa încât el să fie în preajma școlii o icoană vie a prezenței provinciilor răpite în sufletele noastre*” – semna noul ministru al Ministerului Educației Naționale, profesorul C. Caracostea¹⁰

Liceul Mihail Kogălniceanu prin adresa 1581 din 11 iulie 1940, răspundea:

„Domnule Ministru,

Sub impresia puternică a ceasului greu pe care-l trecem, Comitetul școlar a aprobat să luăm sub oblăduirea noastră un copil de țărăn român din Basarabia sau Bucovina, lipsit de mijloace de subzistență. Acest copil va fi întreținut complet de noi cu cărți, haine, hrană, neplătind nici o taxă. Acest elev va fi ca și sufletul liceului nostru și ne vom da toată silința să facem din el un element vrednic, care să slujească cu devotament cauza românismului, vă rugăm să binevoiți a aproba propunerea noastră și, eventual, a ne recomanda copilul”

Semnează, Directorul Liceului, C. Capră¹¹

⁹ Ibidem, f.172.

¹⁰ Fondul Liceului Mihail Kogălniceanu dosarul 1/1940, f. 188. De altfel, la 3 iulie 1940, la ora 13⁰⁰, Primăria orașului Vaslui „cerea locuitorilor, să se oprească un minut, să salute cu brațul drept în sus” (salutul Partidului Națiunii n.n). Clopotele bisericilor din oraș vor fi trase timp de 5 minute. Aceasta simboliza doliul națiunii pentru răpirea Basarabiei și Nordul Bucovinei” (Fondul Primăriei dosarul 2 /1940, f.199).

¹¹ Ibidem, f.187.

Ministerul Educației Naționale revine printr-o nouă adresă cu numărul 149642/1940 către conducerea Liceului „Mihail Kogălniceanu”: „În vremea marii dureri care a încercat neamul românesc prin ocuparea Basarabiei și a Bucovinei de Nord – deslipire care ne-a îndurerat, dar nu ne-a descurajat spre un viitor mai bun – s-au refugiat din acele părți în Țara Liberă și un număr mare de elevi și eleve au luat drumul pribegiei cu *licărirea de mângâiere în suflet* că vor găsi la noi primire frățească și ocrotire în aceste grele împrejurări...

În preajma deschiderii noului an școlar, Ministerul Educației Naționale împreună cu Straja Țării, am repartizat școlilor din țară elevi și eleve refugiate. La școala dumneavoastră au fost repartizați trei elevi, cu rugămintea stăruitoare de a-i considera ca pe copiii școlii și a le asigura hrana și adăpostul cuvenit”

Aceștia sunt¹²:

Nr. crt.	Numele și prenumele elevului	Ultima clasă la școală	Situația părinților	Observații
1.	Colonici Mihail	Liceul Soroca	Orfan	Clasa a V-a
2.	Ghință Ștefan	Liceul Storojineț	Orfan	Clasa a IV-a
3.	Susai Iustin	Gimnaziul Reni	Cazangiu C.F.R.	Clasa a V-a

Liceul „Mihail Kogălniceanu” transmitea mai târziu că trei dintre elevii refugiați au fost înfiați de Eforia Școalelor, aceasta având grijă să le procure toate cele necesare de la îmbrăcăminte și cărți. Pe lângă cei trei trimiși de Ministerul Educației Naționale au mai fost primiți încă 21, în total fiind 24 de refugiați¹³

Totodată, conducerea transmitea ministrului situația bursierilor și semibursierilor din Liceu pentru anul școlar 1940/1941, fiind desemnați 35 elevi cu bursă din care 9 repartizate refugiaților din Basarabia și Bucovina. Liceul avea și 10 semibursieri¹⁴

Printr-o adresă a Ministerului din toamna anului 1940 se făceau următoarele precizări:

1) Elevii creștini nu pot cumpăra manuale didactice și rechizite școlare decât de la librăriile creștine.

2) Editurile românești nu pot vinde manuale librăriilor evreiești.

3) Autorii creștini de manuale nu pot încheia contracte cu editurile evreiești. Stocurile de cărți școlare existente la aceste edituri, se pot desface, în cursul anului școlar curent”¹⁵

Semnează noul ministru, Traian Herseni.

În această perioadă, Liceul nostru avea 13 profesori din care 2 erau evrei și 3 profesori refugiați, 10 persoane alcătuiau serviciul administrativ și cel auxiliar. Se observă că se manifesta un proces de marginalizare al evreilor. Aparatele de radio ale acestora erau confiscate și date școlilor.

Printr-o nouă adresă a Ministerului Educației Naționale din toamna anului 1940 în care generalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului și Președintele

¹² Ibidem, f. 267.

¹³ Ibidem, f. 284.

¹⁴ Ibidem, f. 321.

¹⁵ Ibidem, f. 327.

Consiliului de Miniștri a hotărât înființarea unui liceu militar model pe țară. Actualul „Colegiu Național Nicolae Filipescu” se transforma în liceu militar cu același nume de la Mănăstirea Dealu din Târgoviște. Candidații reușiți vor fi bursieri ai statului. În clasa I erau 38 de locuri vacante din care 60% din locuri revenea fiilor de țărani plugari și 40 % din locuri fiilor de orășeni sau intelectuali de la sate¹⁶

În noiembrie 1940, conducerea Liceului comunica Ministerului Educației Naționale că are 26 de elevi refugiați (17 din Basarabia, 6 din Bucovina, 1 din Cadrilater și 2 din Transilvania). Aceștia erau scutiți de taxele școlare. Întreținerea lor se ridica la 98.420 lei. Totodată, Liceul se confrunta și cu urmările cutremurului din 10 noiembrie 1940. Asupra clădirii distrugerile au fost grave, fiind mari avarii la bibliotecă, laboratoare, cancelarie, clase, dormitoare, spălătorie. Printr-o adresă trimisă Administrației Școalelor se arăta că suma reparațiilor se ridica la peste 1 milion de lei¹⁷

În luna noiembrie 1940, salutul Strejăriei se desființează, cât și hainele aferente. Elevii vor continua să poarte în acest an școlar hainele pe care le-au avut, dar fără insigne și numere, fără nasturi și centuri strejărești. Elevii care fac serviciul militar puteau veni în uniforma premilitară, iar elevele vor purta la școală șort „bleumarin” sau „negru”. Elevii puteau să vină și în „costum național”¹⁸

În acea vreme se încerca strângerea rândurilor națiunii în jurul Regelui și Conducătorului Statului Român, iar funcționarii instituțiilor depuneau un jurământ de credință. Redăm mai jos, jurământul de credință, pe care l-a depus noul secretar al Liceului, Nicolae Pruteanu, la 6 noiembrie 1940:

„Jur credință Națiunii, Regelui și Statului Român

Jur credință și supunere Conducătorului Statului

Jur să păstrez ordinea și secretul ce mi s-a încredințat

Jur să execut fără șovăire ordinele

Jur să fiu cinstit.

(Depus legiuitul jurământ, în fața noastră),

Director, C. Capră

Preot: C. Merișescu”¹⁹

La începutul lunii martie 1941, conducerea școlii trimite o adresă (numărul 5117/11-III-1941) către Ministerul Educației Naționale prin care înștiința noua uniformă a liceului:

„Domnule Ministru:

Întrucât culoarea *kaki* a fost special rezervată pentru militari, vă rugăm să binevoiți să aprobați pentru liceul nostru următoarea uniformă:

1. Culoarea stofei bleu-marin, tip standard
2. Haina închisă până sus cu nasturi ascunși
3. Pantaloni lungi cu vîpșcă
4. Culoarea vîpștei, a petlițelor de la gât și a stofei pentru inițialele școlii, albastru deschis (culoarea cerului)
5. Pe petlițele de la gât sunt înscrise inițialele Liceului „Mihail Kogălniceanu”

¹⁶ Ibidem., 328

¹⁷ Ibidem, f. 377-380

¹⁸ Ibidem, f. 424

¹⁹ Ibidem, f. 395

6. Pe mâna stângă inițialele și numărul matricol

7. Șapca bleu-marin, cu centura albastră cu șnur pentru cursul superior”²⁰

Liceul în anul școlar 1940/1941 avea înscriși 314 de elevi, din care 35 bursieri. La internat erau 100 de elevi din care 6 refugiați care locuiau gratuit. Aceștia fiind lipsiți de mijloacele de întreținere, li se procurau strictul necesar: îmbrăcăminte, rufărie, încălțăminte²¹

Ministerul Educației Naționale chema tineretul la muncă în folosul obștesc, „acesta fiind o școală a vieții, a caracterului, a voinței fiecăruia de a se descurca singur în viață” Totodată, profesorii Liceului Mihail Kogălniceanu ascultând chemarea Marelui Conducător, Domnul General Ioan Antonescu, au hotărât să subscrie salariul pe o lună pentru „*Împrumutul Reîntregirii*” Salariul va fi reținut în 10 rate lunare²² De altfel, în acei ani și alte instituții făceau subscripții în susținerea războiului.

Printr-o adresă a Ministerului Educației Naționale se cerea „convocarea de urgență a *Consiliului interșcolar* în vederea organizării poliției școlare pentru supravegherea modului cum se comportă elevii și elevele în afara școlii. Se lucra în colaborare cu autoritatea polițienească locală. Vizitarea cinematografelor și a fiecărui film va fi văzut întâi de un profesor dacă e potrivit pentru elevi. Pentru filmele bune se vor organiza spectacole speciale, duminica dimineața după ieșirea de la Sfânta Biserică”. Elevii ieșeau în oraș, iarna, până la ora 18^{00 23}

Într-un Raport General asupra „mersului școlii” către Ministerul Educației Naționale se arăta că:

„Localul este suficient. Dacă am reuși să scoatem internatul din clădirea liceului, atunci vom putea amenaja și săli de *muzică și desen*, care în momentul de față lipsesc. Cutremurul din 1940 a avariat greu clădirea liceului. Însă, prin munca neîntreruptă de un an de zile s-a refăcut în proporție de 80% clădirea, cheltuindu-se 1,5 milioane din care 500.000 de lei de la Ministerul Educației Naționale și 1 milion de la Eforia Școlară. Din această sumă s-au construit closete pentru profesori și elevi, baie pentru aceștia și în proiect este o nouă sală de gimnastică distrusă de cutremur²⁴ Biblioteca liceului s-a îmbogățit, ajungând la 4708 volume, iar pentru dotarea liceului s-au făcut cheltuieli în valoare de 107.768 lei”²⁵

Liceul funcționa acum cu 19 profesori din care 6 suplinitori. Se menționa faptul că în cursul lunii septembrie 1941 a murit eroic la Odessa, profesorul de științe naturale, Ion Garabedeanu, a fost „unul din cei mai vrednici profesori ai școlii” Cursurile s-au ținut cu regularitate. Se arăta că „dacă în timpul războiului trecut, educația intelectuală, în special, a lăsat mult de dorit, creând așa *numitele serii de război*, avem impresia că acum vom fi scutiți de asemenea ani” Se menționa că „*spiritului nostru latin, exuberant, îi trebuie o frână prin disciplină pentru a face din tânăr un element valoros al societății*”²⁶ se conchidea în raportul către Ministerul Educației Naționale.

²⁰ Fondul Liceului „Mihail Kogălniceanu”, Dosarul 5/1941, f. 103.

²¹ Ibidem, f. 128.

²² Ibidem, proces verbal numărul 89/18 august 1941, f. 342.

²³ Ibidem, f. 522.

²⁴ Ibidem, f. 368.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

Totodată, raportul directorului C.Capră sublinia că anul școlar 1941-1942 a fost unul din cei mai buni din ultimii zece ani, deși s-au ținut cursurile în vreme de război. Ministerul anunța că nu va mai îngădui „dezordine printre elevi în timp ce armata țării sângerează și se acoperă de glorie pe câmpul de luptă”- ordin care se adresa tuturor liceelor din țară. De asemenea, o adresă a Inspectoratului Școlar Regional Iași cu numărul 247929/2-VII-1942 arăta că potrivit hotărârilor mareșalului Ion Antonescu „s-a dispus ca în școlile unde se vor mai descoperi manifestări legionare, ședințe de cuib, broșuri etc. se va introduce regimul militar, iar directorul și diriginții respectivi vor fi înlocuiți de comandanți militari”²⁷

Semnează, Inspectorul Școlar General Șef,
Alexandru Bobonu

După cum se observă în acele vremuri grele se introduce, treptat, un regim militar, de război, de ordine și disciplină în toate segmentele societății. „Pentru a preamări și ilustra credința, jertfa față de Patrie”, a celor care au dat dovadă de eroism, răspunzând chemării Țării și au căzut pe câmpul de onoare”, Ministerul a luat inițiativa întocmirii unui album cu fotografiile tuturor eroilor pentru a fi înscrși în *Marea Carte A Neamului*²⁸ Liceul nostru, așa cum s-a mai arătat, avea printre eroii neamului în războiul din Răsărit, pe profesorul Ion Garabedeanu – cel care contribuisese atât de mult la dotarea și organizarea pe baze științifice a bibliotecii școlii. S-a propus ca biblioteca să poarte numele ilustrului profesor.

O altă circulară a Inspectoratului Școlar Regional Iași recomanda ca Sărbătorile Crăciunului, în împrejurările „grele de azi trebuie să fie mai mult ca oricând un prilej de manifestare a sentimentelor de solidaritate națională, de înțelegere și alinare a celor în suferință. Să manifestăm solidaritate față de copiii refugiați, smulși de vitregia vremurilor din locurile în care s-au născut”²⁹

Deși războiul impusese grele vicisitudini școlii (unii profesorii mobilizați, o parte din elevi erau retrași pentru a-și înlocui tații mobilizați la munca câmpului, diminuarea drastică a fondurilor bănești etc.), viața spirituală a liceului și chiar a urbei a continuat să se desfășoare „normal” datorită excepționalilor directori, din acei ani, C. Capră, Ștefan Chesim și Octav Mărculescu.

În primăvara anului 1943 repararea și consolidarea liceului nu era încă gata iar construcția internatului nu începuse, datorită lipsei fondurilor necesare acestor lucrări.

Evenimentele militare din primăvara anului 1944 au făcut ca anul școlar să se încheie în luna martie. Apropierea sovieticilor în 1944 provoacă panică și îngrijorare în rândurile locuitorilor și autorităților vasluiene. Exerciții de apărare pasivă se executau din ianuarie 1944. Prefectura, poliția și primăria se pregăteau pentru evacuare, iar primele convoaie soseau din Basarabia cu bagaje. Câteva zile mai târziu, prin circularea Ministerului de Interne numărul 4002 din 10 ianuarie 1944 adresată prefectilor, primarilor, jandarmeriei și poliției din Moldova cu privire la evacuare se precizau instrucțiunile privind realizarea Operațiunii 1.111B sau M din 15 și 20

²⁷ Ibidem, f.462.

²⁸ Ibidem, f.461.

²⁹ Ibidem, f.820.

ianuarie a.c.”³⁰ De asemenea, erau stabilite etapele evacuărilor, precum și categoriile de personal, de bunuri materiale, întreprinderi și instituții.

Personalul dependent de Ministerul de Interne trebuia evacuat treptat, în timp ce evacuarea primarilor, în special din mediul rural, era facultativă. Odată cu evacuarea funcționarilor plecau și membrii familiei, luând cu ei strictul necesar de îmbrăcăminte și hrană. Ca urmare a ordinului cu numărul 196/6-III-1944 se evacua eșalonat din județul Vaslui anumite categorii sociale: intelectualii, pensionarii, comercianții etc. În plasa Roșiorii de Vede – 1500 de persoane și în plasa Balaci din județul Teleorman, 5600 de persoane³¹ De o importanță deosebită era și evacuarea valorilor materiale, arhivele instituțiilor, instalații industriale, material tehnic, animale și mijloace de transport, cereale, materii prime, bunuri de larg consum.

Deși succintă enumerarea de mai sus reflectă volumul imens de muncă și energie cerut pentru punerea în „mișcare” a unor cantități uriașe de bunuri, ceea ce a însemnat o vastă acțiune de triere, catalogare, împachetare, asigurarea mijloacelor de transport, de deplasare și reamplasare la noua destinație. În același timp, e necesar să menționăm și faptul că pe toată durata unei asemenea operațiuni au trebuit asigurate securitatea și ocrotirea tuturor bunurilor materiale evacuate din Moldova³² Liceul a trecut prin una din cele mai grele perioade din istoria sa: plecarea în *refugiu*. Neputând lua decât o parte din arhivă care a fost dusă la Târgu-Jiu, la întoarcere în toamna aceluiași an nu s-au mai găsit decât o parte din documentele școlare, iar vesela internatului s-a pierdut.

Așadar, Moldova și, desigur, orașul Vaslui a suferit foarte mult datorită faptului că au fost operațiuni de război în zonă. Pe acest teritoriu s-au desfășurat, în perioada aprilie-august 1944, operațiunile frontului Iași-Chișinău care au provocat mari pagube locuitorilor. În orașul Vaslui, în urma bombardamentelor aeriene din vara anului 1944, mai bine de 50 % din imobile au fost deteriorate sau distruse. Din această cauză, multe școli secundare au rămas fără local. Între acestea sunt: Liceul teoretic de fete și Liceul Industrial de fete, ambele cu o populație școlară destul de mare. De aceea, se propunea Ministerului Educației Naționale ca Liceul de fete să funcționeze în sediul Cercului Militar „Mareșal Constantin Prezan” cu aprobarea Ministerului de Război al cărui local era³³.

În concluzie, unele din investigațiile realizate asupra acelor ani trebuie adâncite și nuanțate prin cercetări ulterioare care să releve situația dramatică prin care trecea această instituție, deoarece consecințele războiului s-au resimțit mai puternic decât în restul țării, iar orașul Vaslui, inclusiv Moldova, au reprezentat în acei ani întruchiparea „durerilor înăbușite” și a experimentelor comuniste ce se profilau la orizont.

³⁰ Despre aceasta operațiune de mare amploare s-a scris puțin în literatura de specialitate. O lucrare cu caracter monografic a acestei acțiuni este recenta carte a lui Sergiu Balanovici „Operațiunea 111. Evacuarea din Moldova 1944”, Editura Axa, Botoșani, 2005.

³¹ D.J.A.N. Vaslui – fond Primăria orașului Vaslui dos. Nr. 2/1944, f. 121. Printr-o circulară a Ministerului de Interne cu numărul 10359/aprilie 1944 se sublinia faptul că populația refugiată din Moldova, „nu vine în aceste județe ca o populație de milogi” După ce și-au părăsit avutul si au luat calea refugului, să nu li se mărească măhnirea printr-o primire rece, lipsită de iubire, să nu se uite ca oltenii și muntenii din 1917 s-au refugiat în Moldova tot din cauza războiului și că populația acelu colț de țara a primit, a găzduit și a hrănit, cu o largă bunăvoință, populația refugiată. Refugiații de atunci și urmașii lor de astăzi au prilejul să dovedească recunoștință către acei care i-au găzduit acum 27 de ani. Puținul pe care îl au să-l împartă în două pentru a fi suferința mai ușoară”, f. 38.

³² Nicolae Ionescu, *Moldova în anii 1944-1947*, Editura Kolos, Iași, 2005, p. 24.

³³ Fondul Liceului „Mihail Kogălniceanu”, dosarul 3/1945 f. 234.

VALENTIN SILVESTRU – EPIGRAMIST

Maria Martinescu

Abstract:

Valentin Silvestru, writer, drama critic, humorist, epigramist, is present in assets County Museum *Stephen the Great* Vaslui, by donation „Valentin Silvestru” since 2002, donated to the museum by Brândușa Silvestru. The article includes 43 of epigrams, signed with the pseudonym Mariol.

Valentin Silvestru, scriitor, jurnalist, umorist, critic de artă, om de teatru, s-a născut în anul 1924 la Rebricea, județul Vaslui, sat moldovean unde este cel mai curat, mai viu și mai îmbelșugat umor din lume, spunând că a învățat să rădă înainte de a vorbi. La vârsta de 16 ani trimite la revista *Mitică* a lui Tudor Mușatescu un număr de epigrame, dintre care două i-au fost publicate și a fost îndemnat *dă-i înainte*.

În perioada anilor 1939-1940 a publicat în paginile *Umor-ului*, excelente cronici ritmate sub numele Mariol. Din această perioadă datează probabil și următoarele epigrame pe care le voi publica în acest articol. Ele aparțin lui Valentin Silvestru, fiind scrise de mână și au fost găsite în donația Muzeului Județean Vaslui, într-un caiet ce conține pe prima pagină pseudonimul Mariol. Până în anul 1950, Valentin Silvestru a semnat articolele, epigramele cu pseudonime, ce au fost luate de la numele său Marcel Moscovici. Dintre pseudonimele folosite amintim: Mariol, M., P. conf. M.. După anul 1950, tot ce va publica este cu numele Valentin Silvestru.

***Unui fost fecior de bani gata
ajuns valet***

Îți amintești acum de data
Pe când trăiai mai pe picior?
Azi dispărut-au banii gata
Și ai rămas numai fecior.

***Celor care îl acuză pe poetul T.
de mândrie***

Domnilor greșiți în parte
Când astfel îl luați „la vale”
E modest – ba chiar e foarte...
În producțiile sale.

***Nuvelistului M.C. care își acuză
criticii de neînțelegere***

Din proza ta voinde s’aleagă
Idei, ei te-au citit ades
Dar resemnați au înțeles
Că nu au ce să înțeleagă.

***Unuia care mă întreabă dacă să scrie
versuri sau proză***

Din strădania ta toată
Pentru o formula nouă
Sfatul meu e deocamdată
Să te lași de amândouă.

***Unui confrate care mă califică
„o cantitate neînsemnată”***

Identica activitate
Ne apropie comparativ
Eu neîsemnat în cantitate
El neînsemnat calitativ.

Lui X. om norocos

Ești norocos cum iau aminte
Dar cred că soarta-și bate joc:
Căci pân’și dramul cel de minte
L-a prefăcut tot în noroc.